

Beauvoir i oversættelse – om at læse *Det andet køn* på dansk

Simone de Beauvoir:

Det andet køn, Bind I. Kendsgerninger og Myter & Bind II. Erfaringer og oplevelser.

Gyldendal, 2019, 388 hhv. 608 sider. Pris: 350 kr. Oversat fra fransk af Karen Stougaard Hansen, Svend Johansen og Mette Olesen. Revideret af Claus Clausen.

Af Anna Cornelia Ploug

M.Phil.Stud. Ph.d.-stipendiat, Roskilde Universitet

På dansk har vi ikke en *petit ami/boy friend* eller en *petite amie/girl friend*, men bare en 'kæreste', og vi har ikke *sex over for gender*, men bare 'køn'. Det er på den ene side vores held – så behøver man hverken antage kønnet på andre menneskers romantiske partnere, eller beslutte om man med køn mener noget biologisk forankret eller noget socialt, som om de to ting kan skilles entydigt fra hinanden. På den anden side er det netop sådanne forskelle sprogene imellem, der giver vanskeligheder ved en oversættelse. Paradoksalt nok fungerer disse vanskeligheder samtidigt som sprækker ind i tænkningens maskinrum.

I anledning af 70-året for Simone de Beauvoirs hovedværk *Le deuxième sexe* (1949) har Gyldendal revideret den danske oversættelse fra 1965, der siden blev genudgivet på det nu hængangne forlag Tiderne Skifter. Genudgivelsen har medført en række sproglige moderniseringer og, ikke mindst, en oversættelse af det (lange) andet kapitel af tredje del (*Mythes*) af første bind, der oprindeligt var udeladt i den danske udgave,

således at værket nu endelig forelægger i sin helhed på dansk.

Det andet køn har med tiden – og med god ret – opnået klassikerstatus inden for kønsteori og feministisk tænkning og aktivisme. Ikke desto mindre er det filosofiske ærinde i Beauvoirs tobindsværk af politiske og filosofihistoriografiske grunde ofte blevet negligeret. Men hvis vi nu insisterer på at læse værket som *filosofisk* tekst, er det altafgørende at have blik for den præcise begrebsbrug. I det følgende vil jeg derfor pege på nogle af de betydningsmæssige dimensioner, man bør holde sig for øje, når man læser værket på tværs af sproglige traditioner.

Oversættelsesmærkninger

Gyldendals reviderede oversættelse er rent æstetisk en lise for sjælen og gør på den måde originalteksten ære. Men man kan som læser hurtigt blive forlegen, fordi teksten fremstår ganske nøgen og

hverken ledsages af et forklarende forord eller en begrebsliste og (næsten) ikke indeholder nogen informative oversættelsesmærkninger. Det kan dog være ganske nyttigt med et fundamentalt kendskab til værkets terminologi. Lad mig illustrere med et par eksempler.

Ligesom på engelsk tager fransk sit ord for køn fra latin (*sexus*), men udover 'køn' (*le beau sexe*, *le sexe mâle*) har ordet også betydningen 'sex'. Så når Beauvoir skriver, at kvinden har fået bestemmelse af *le sexe* slet og ret (DS I s. 18;192), har vi udover kønnet en i al fald mulig forbindelse til begæret, det seksuelle, der ikke fremgår på dansk: at være *sexué* ("kønsvæsen" cf. I s. 225) vil sige at blive *kønnet* i og med, at man gøres til begærsobjekt.

Snarere end det vi kender som *sex/gender*-distinktionen – der blev introduceret første gang på engelsk i 1960'erne – skelner Beauvoir mellem *mâle/femelle* (han- og hunkøn), der defineres ud fra reproduktive roller, og den eksistentielle kategori *la femme, le féminin* (kvinden, kvindelighed), der udgør værkets egentlige filosofiske omdrejningspunkt. Det 'feminine' eller 'kvindelige' betegner kort sagt den måde hvorpå kvindens 'situation', dvs. hendes biologiske, økonomiske og historiske omstændigheder, er blevet gjort meningsfulde. Værkets andet (og tungeste) bind bærer den fænomenologisk funderede titel *L'expérience vécue*, 'den levede erfaring', der henviser til ideen om *le corps vécu* ('den (op)levede krop') – svarende til Frantz Fanons 'l'expérience vécue du noir' (1952) – som det *fortolkede* sæt af kendsgerninger i modsætning til *det blot givne*, fx biologiske kendsgerninger, der i sig selv er meningsstomme. På dansk er dét blevet til 'Erfaringer og oplevelser', hvilket om ikke andet er bedre end 'Woman's life today', som det hed i H.M. Parshleys berygtede engelske oversættelse fra 1953.

Visse steder presser det danske sprogs germanske rødder sig på, som når vi har 'væsen' (tysk *Wesen*) frem for det franske *essence*, som vi til gengæld kender gennem anglofon påvirkning. Formentlig med en intention om at hjælpe læseren til at registrere forbindelsen til feministiske diskussioner af 'essentialisme', har man udvalgte steder oversat 'essence' med låneordet 'essens' (I

s. 369; II s. 20). Andre gange gengives det med 'natur' (II s. 11), ligesom '(et) væsen' kan gøre det ud for '(un) être' (II s. 16; 319). Når Beauvoir skriver om kvinden som det 'ikke-væsentlige' (I s. 223), får vi undtagelsesvist originalen indsat: "ikke-væsentlig (*inessentiel*)" (II s. 256). Sine steder er oversættelsen så fri, at man bør konsultere originalen, hvis man skal arbejde seriøst med teksten. Se fx dette stykke:

I mandens skikkelse fremtræder medmennesket som et *andet væsen*, der er forskelligt fra hende selv – ligesom hun selv er dette andet væsen for manden, men for hende fremtræder den Anden som hendes eget væsen, og sig selv oplever hun i dette forhold som den, der har sit væsen uden for sig selv (II s. 85)

Dans l'homme s'incarne à ses yeux l'Autre, comme pour l'homme il s'incarne en elle : mais cet *Autre* lui apparaît sur le mode de l'essentiel et elle se saisit en face de lui comme l'inessentiel (DS II s. 81)

I hendes øjne inkarnerer den Anden sig i manden, ligesom den Anden i mandens øjne inkarnerer sig i hende; men denne *Anden* fremtræder som noget væsentligt for hende, og konfronteret med ham begriber hun sig selv som det uvæsentlige (min oversættelse)

Der er gode grunde til, at vi således ikke har nogen én-til-én-konsekvens i disse tandem-termers optræden. Men når udgivelsen samtidig ikke indeholder nogen hjælp i form af et teknisk apparat, kan forståelseslagene let gå ens næse forbi. Som det fremgår af eksemplerne indeholder *essence/essentiel* flere betydninger der komplicerer vores vante anglo-danske diskussion af emnet: den ideologiske forestilling om en given, transhistorisk identitet; det absolutte frem for det relative; det fikserede resultat af et historisk forløb.

I forbindelse med genudgivelsen af værket er sproget gjort mere tidssvarende – fx får vi "feminismedebatten" (I s. 13) for "La querelle du féminisme" frem for det 70'er-tunge "kvindesagsstridighederne" (1977 I s. 11) – men overordnet

er det den samme tekst. Og hvilken tekst! Et banebrydende intellektuelt essay der introducerer kønnet som genstand for filosofisk undersøgelse, en kritisk analyse af undertrykkelsens ideologiske

legitimation og eksistentielle udtryk i individet og, endelig, en tilskyndelse til at kæmpe for frigørelse – ikke 'ligestilling', men frihedskamp.

LITTERATUR

Beauvoir, Simone de. 1976 & 1949. *Le deuxième sexe, tome I-II*. Paris: Gallimard.

Beauvoir, Simone de. 1977. *Det andet køn, bind I-II*. Tiderne skifter.